

7. 6. 2013

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

„Transformace“ občanských sdružení na spolky dle nového občanského zákoníku

S účinností od 1. 1. 2014 dochází ke zrušení zákona o sdružování občanů (83/1990 Sb; „ZoSO“) a k přesunu právní úpravy občanských sdružení (resp. spolků) do nového občanského zákoníku (89/2012 Sb.; „NOZ“).[1] Cílem příspěvku je představit základní body „transformace“ a upozornit na nutnou míru participace občanských sdružení na tomto procesu.

Nové právní aranžmá

Dosavadní ZoSO vytváří občanským sdružením více než chatrný právní základ.[2] Chybí v něm nejenom podpůrná ustanovení pro jejich vnitřní organizaci, základní vymezení členských práv či zásady jejich správy, ale také ustanovení, která by zajišťovala alespoň minimální míru transparentnosti. Namísto běžného veřejného rejstříku (jako je např. obchodní rejstřík) jsou tak občanská sdružení zapisována do v podstatě obskurního *seznamu občanských sdružení*, ve kterém jsou veřejnosti k dispozici jen zcela minimální informace.[3] Celkově se tak občanská sdružení ocitají na hranici právního vakua, které výrazným způsobem snižuje právní jistotu všech osob, které se kolem nich pohybují.

NOZ se spolu s dalšími předpisy (zejm. *zákonem o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob*; „ZoVR“[4]) snaží tyto nedostatky napravit, což s sebou pochopitelně přináší i vyšší nároky na rozsah právní úpravy. Namísto dosavadních 22 paragrafů ZoSO tak bude nutné od 1. 1. 2014 hledat právní úpravu spolků mezi §§ 214 - 302 NOZ.[5] Doplnkově (tj. subsidiárně) bude navíc třeba využívat i obecná ustanovení o právnických osobách (§§ 118 - 209) a korporacích (§§ 210 - 213).[6] Systematika NOZ je totiž stavěna důsledně na principu *od obecného ke konkrétnímu*. V rámci spolkové části jsou tak uvedena pouze ta ustanovení, která je odlišují od institutů (z hlediska obecnosti) jim nadřazených. Pokud v ní tedy např. nelze nalézt ustanovení o výkonu funkce statutárního orgánu, je třeba aplikovat ustanovení o péči řádného hospodáře (§ 159) stanovené obecně pro všechny právnické osoby.

Základní změny

Ze změn na první pohled zaujme především návrat k tradičnímu označení *spolek*. [7] Díky tomu se k nám vrací nejenom pojem svým obsahem přiléhavější,[8] ale také pojem, u kterého odpadnou problémy se záměnou se *sdruženími bez právní subjektivity* (dle §§ 829 - 841 občanského zákoníku) či se *zájmovými sdruženími právnických osob* (dle §§ 20f - 20j občanského zákoníku).

Přechod občanských sdružení na spolky však není pouze změnou nálepky. Nepochybně dochází i k výraznému kvalitativnímu posunu.

Precizněji budou například stanoveny zásady fungování spolků (např. nediskriminace - § 212), jejich účelové vymezení (§ 217) či vnitřní organizace (§ 243 a násl.). Nová právní úprava nabídne i širokou síť dispozitivních pravidel (např. pro fungování členské schůze - § 248 a násl.), o které se budou moci spolky opřít v případě, že si nebudou chtít určit svá vlastní pravidla. Důkladnější pravidla se zavádí i pro tzv. organizační jednotky s odvozenou právní subjektivitou (srov. §§ 6 a 9 ZoSO).[9] NOZ je nově označuje jako *pobočné spolky* a stanovuje základní náležitosti jejich vzniku a fungování (viz § 228 a

násl.). K 1. 1. 2014 by měl vzniknout i veřejný rejstřík spolků, který povedou rejstříkové soudy a který bude fungovat na obdobném principu jako např. dnes obchodní rejstřík (včetně možnosti nahlížení skrze webovou aplikaci [obchodní rejstřík](#)). Díky tomu se bude možné seznámit nejenom s aktuálními členy statutárního orgánu, ale také se stanovami spolku, zřízenými pobočnými spolky apod.[10]

Automatická vs. ruční transformace

Transformace občanských sdružení na spolky proběhne z velké části automaticky.

Již dnem účinnosti NOZ se občanská sdružení založená podle ZoSO budou považovat za spolky dle NOZ (§ 3045). Od tohoto momentu se na ně budou vztahovat i všechna relevantní ustanovení NOZ (§ 3041). V případě, že by stanovy v některých bodech odporovaly donucujícím ustanovením NOZ, pozbydou okamžitě své závaznosti (§ 3041). Problém by neměly činit ani nadále platné odkazy zvláštních zákonů na zrušený ZoSO (viz např. § 32 zákona o myslivosti) - na základě § 3029 se budou totiž automaticky považovat za odkazy na NOZ. Co se týče údajů, které by měly být nově zapisovány do veřejného rejstříku spolků, zapíší je tam samy příslušné orgány veřejné moci, pokud jim budou známy ze základního registru osob, popř. ze zmiňovaného seznamu občanských sdružení (§ 125 ZoVR).

V některých ohledech však budou muset občanská sdružení přece jen vyvinout určitou aktivitu.

Do tří let (tj. do 1. 1. 2017) mají např. povinnost přizpůsobit své stanovy právní úpravě NOZ (§ 3041 odst. 2). Jinými slovy bude nutné, aby spolky ze svých stanov odstranily ta ustanovení, která jsou v rozporu s kogentními ustanoveními NOZ. Do dvou let bude dále potřeba přizpůsobit nové právní úpravě svůj název (§ 3042). Do tří let bude též potřeba doplnit do rejstříku spolků údaje, které tam nebudou automaticky překlopeny ze seznamu občanských sdružení (resp. ze základních registrů).

Ad 1- Úprava stanov

Zmíněný § 3041 patří k tradičním přechodným ustanovením adaptující právnické osoby na novou právní úpravu.[11] Nejprve stanoví okamžité pozbytí závaznosti všech vnitřních ustanovení, které jsou v rozporu s novou úpravou, a poté s ohledem na právní jistotu osob zakládá povinnost taková ustanovení z vnitřních dokumentů (v určité lhůtě) odstranit. Pokud tento požadavek není naplněn, může dojít (po dodatečné výzvě soudu - srov. § 3041 odst. 2) až ke zrušení spolku.

Aby byl spolek schopen identifikovat nevyhovující vnitřní ustanovení, musí pochopitelně nejprve určit, jaká ustanovení NOZ je možné považovat za donucující (tj. kogentní). V tomto ohledu mají spolky poněkud jednodušší situaci než jiné právnické osoby. V mnoha případech je totiž dispozitivnost daného ustanovení určena výslovně, a to například dovětkem typu: „neurčí-li stanovy jinak...“, „stanovy mohou určit...“ apod. (srov. např. §§ 232, 239 a 246).

Díky tomu odpadá nutnost testu § 1 odst. 2 NOZ, na základě kterého se jinak určuje dispozitivnost, resp. kogentnost konkrétních ustanovení.[12]

Výčet kogentních ustanovení je z povahy věci neuzavřenou množinou, která se může měnit podle aktuálního stavu judikatury či doktríny. Domnívám se však, že za kogentní je možné namátkou označit například ustanovení týkající se dobrovolnosti účasti na spolku (§ 215 odst. 1), minimálního počtu členů (§ 214), účelu spolku (§ 217) či již zmiňované povinnosti péče řádného hospodáře (§ 159) či zákazu diskriminace (§ 212). Celkově se domnívám, že existuje jen malá pravděpodobnost, že by stanovy současných občanských sdružení obsahovaly ustanovení, která by byla v rozporu s těmito, popř. jinými kogentními pravidly.

Ad 2 - Název

Za kogentní ustanovení je třeba označit i § 216 NOZ, dle kterého musí název spolku obsahovat slova: „spolek“, „zapsaný spolek“, nebo „z. s.“. Toto ustanovení doplňuje obecné náležitosti názvu právnické osoby, které jsou uvedeny v § 132 a násl., tedy především požadavek na jedinečnost a neklamavost názvu a dále podmínky pro užití jména člověka či názvu jiné právnické osoby v názvu spolku.

Porovnáme-li tyto požadavky se strohým § 6 odst. 4 ZoSO: „*Název sdružení se musí výrazně lišit od názvu právnické osoby, který již vyvíjí činnost na území ČR...*“, [13] lze očekávat, že řada občanských sdružení bude muset svůj název upravit.

V souladu s již zmiňovaným přechodným § 3042 má ke změně názvu dojít nikoliv do tří, ale do dvou let (tj. do 1. 1. 2016). Uvedené ustanovení však připouští i výjimky: „*Právnická osoba není povinná přizpůsobit svůj název těmto požadavkům, jsou-li pro to důležité důvody, zejména užívala-li právnická osoba svůj název dlouhodobě a je-li pro ni tak příznačný, že jeho zaměnitelnost nebo klamavost nelze rozumně předpokládat.*“.

Tato výjimka směřuje na název jako komplex. Domnívám se však, že na povinnost uvádět dodatek o právní formě (např. „z. s.“) se uplatní jen výjimečně. Jeho vynechání lze dle mého názoru totiž akceptovat pouze v případech, kde je název spolku neodmyslitelně spojený i s určitou právní formou (např. *Junák*). U většiny občanských sdružení však takové spojení neexistuje. Například *Bílý kruh* bezpečí bezpochyby patří mezi známější organizace, nicméně znalost o jeho právní formě již do obecného povědomí nespadá (není známo, zda se jedná o občanské sdružení, či např. o obecně prospěšnou společnost).

Ve většině případů tak lze doporučit, aby občanská sdružení svůj název minimálně doplnila o dodatek právní formy.

Závěrem

Přestože lze výše popsaný proces označit za *transformaci* pouze v nadneseném smyslu - funkčně se jedná o stále stejnou formou právnické osoby, tedy o zájmové (nevýdělečné) společenství osob - domnívám se, že NOZ přináší výrazný kvalitativní posun, který vrací tuto formu zpátky mezi standardní právnické osoby.

Za pozitivní je třeba označit i skutečnost, že je celý proces tohoto relativně náročného přechodu nastaven tak, aby stávající občanská sdružení zatěžoval co nejméně, ať už co do rozsahu požadovaných úkonů nebo doby, ve které mají být učiněny.

Mgr. Adam Forst,
Legislativní odbor, Ministerstvo spravedlnosti ČR

Předkládané názory nerepresentují názory instituce, ve které je autor zaměstnán.

[1] Pod tuto formu právnické osoby patří typicky sdružení zahrádkářů, myslivců či hasičů, ale také odbory, sdružení na ochranu spotřebitelů či kolektivní správci autorských práv apod. Dle údajů poskytnutých Ministerstvem vnitra ČR bylo u nás k lednu 2013 aktivních 83 547 občanských sdružení a 934 odborových organizací.

[2] Zákon byl přijímán spíše jako provizorium, který měl řešit absenci úpravy provádějící Listinou zaručené právo na svobodu sdružování. Srov. RONOVSÁ, K. Spolkové a nadační právo. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 25.

[3] Viz Seznam občanských sdružení. Dostupný >>> [zde](#).

[4] Zákon v současné době projednává Poslanecká sněmovna ČR; blíže viz: >>> [zde](#).

[5] Pokud budou nadále v tomto článku citovány konkrétní paragrafy bez bližšího vymezení, míní se jimi paragrafy nového občanského zákoníku.

[6] Spolek je podmnožinou právnických osob (tj. organizovaných útvarů, o kterých zákon stanoví, že mají právní osobnost - § 20 NOZ) a zároveň podmnožinu korporací (tj. společenství osob - § 210 NOZ).

[7] Tento pojem byl u nás používán již v době Rakouska-Uherska - srov. 106/1867 ř. z.

[8] Blíže viz TELEČEK, I. Spolkové právo. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1998, s. 73 a násl.

[9] Dosavadní nejasné právní postavení těchto nesamostatných právnických osob v praxi způsobovalo časté potíže; srov. např. CHALUPA, L. Právní subjektivita organizačních jednotek občanských sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb., Právní rádce, č. 1, 1998, s. 9.

[10] Předložené informace odpovídají podobě ZoVR, v jaké byl předložen do Poslanecké sněmovny ČR. Viz. pzn. č. 3.

[11] Srov. § 764 obchodního zákoníku.

[12] Dle tohoto paragrafu je za donucující možné označit pouze ta ustanovení, u kterých je to výslovně uvedeno nebo se týkají statusových otázek osob. Zároveň je za donucující možné považovat ustanovení, od kterých se nelze odchýlit, aniž by došlo k porušení dobrých mravů či veřejného pořádku. Blíže k problematice kogentnosti, resp. dispozitivnosti: HAVEL, B. O kogentnosti, vypořádání újmy a ručení vlivné osoby ve světle nového soukromého práva, Obchodněprávní revue, č. 1, 2013, s. 13; PELIKÁN, R. Kogentní a dispozitivní ustanovení v novém zákonu o obchodních korporacích, Obchodněprávní revue, č. 9, 2012, s. 246; MELZER, F.: Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku, Právní rozhledy, č. 7, 2013, s. 253.

[13] Novela č. 342/2006 Sb. sice k těmto požadavkům doplnila povinnosti udávat i dodatek o právní formě (např. „os“), nicméně novela č. 33/2008 tuto povinnost zase obratem zrušila.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)

- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)